

אמנות

אורן אליאב מפרק את הכנסייה

אורן אליאב, שכל אחד מציוריו מתאר רכיב אחר בכנסייה, מפרק לא רק את בית התפילה אלא גם את מבט הצופים ואת המניפולציות שנעשות עליו

גליה ירב

02 בינואר 2013

אורן אליאב בנה קתדרלה. כלומר, פירק אותה. תערוכתו בגלריה ברורמן מציגה שבעה ציורים גדולים, כל אחד מהם מתאר רכיב אדריכלי ועיצובי אחר בכנסייה. רצפה, תקרה, שני ויטראז'ים אורכיים ושלוש גרסאות של הורדה מהצלב, שתיים מהן על בסיס ציורים ואחת על בסיס תבליט. כל הציורים רוויי צבע מקצה לקצה, מועצמי מבע, מופרזים, מלודרמטיים, מפורטים להדהים בה במידה שהם גושיים, מלבני צבע דשן.

הרצפה מעוטרת בעיגולים ובאורנמנטיקה גיאומטרית ומעוקלת דמוית שיש. היא מצוירת בפורמט אורכי גדול, מתארת שדרה מרכזית רחבה המוליכה לאפסיס, מצוירת מנקודת המבט של הכניסה אך נדמה שצופים בה מלמעלה.

תקרת חדר המפות הכיפתית בוותיקן מצוירת בפרוטרוט מהמם, קשה לתפישה, מתיש, ושוכבת על צדה, כך שהיא נראית כמו קיר קעור, אזור במערה. צריך להרכין את הראש ימינה כדי לסדר בעבור העין את המנהרה-תקרה הזאת.

"תקרה", 2011

אחד משני הוויטראז'ים הירוקים, הזוהרים כמעט, מצויר הפוך על ראשו, כך שכיוון כניסת האור דרכו (האור המזויף, המצויר בשמן על בד, המשוחזר מצילום) אינו תקני. ההורדות מהצלב מצוירות בעיוות אנמורפוזי כך שאולי הן העלאות לצלב.

שיבוש הכיוונים מתרחש גם בקטע מציור מ 1605 של אמן הבארוק גואידו רני, המתאר את צליבת פטרוס שנתלה מרגליו, הפוך. אליאב הופך את הציור על צירו, משנה את הכוריאוגרפיה כך שהדמויות, העמלות על ההוצאה להורג והקורבן גם יחד, שוכבות צמודות, לפותות זו בזו.

ציור של תבליט קטן בוונציה, המתאר גם הוא הורדה מהצלב, צולם בכריעת ברך. זווית הצילום הפכה את הדימוי בנוצר לפיו לנסוג, תלת-ממדי באופן מוזר, מצוי בין הקצרה לישירות-מבט שטוחה. התוצאה המרהיבה והמפוארת היא בפירוש כנסייתית, משדרת סדרי גודל, הדר, מאמץ אדיר בשכנוע הצופה, בהכללתו בהיכל. העושר נבנה ממשחקי צבע ותאורה קיצוניים, עתירי נצנוצים וסנוורים, המגיעים כמעט לקצה הראייה, עד לשיבוש. והשיבוש הזה הוא הציור שעליו נשען המהלך הציורי של אליאב.

דז'ה-וו מוסט

מקטעי האדריכלות כמעט דומים לכנסייה שהיינו בה, מזכירים המון אתרי תיירות שנדמה לנו שראינו או מוצגים משיעורי מבוא לרנסנס שהספקנו לשכוח; אבל רובם מסרבים להיות מזוהים לגמרי, נשארים כרפרנס שעל קצה הלשון, מנוע מהצופה המבקש אחיזה. כך נשמרת הזרות המסוימת, הדרושה לכל ארוטיקה, למבט החומד, לפטישיזציה של תולדות האמנות הנהפכות לתיירות הנהפכת למזכרות. ההליך מבוסס על חצי אמנזיה, על עמעום הדעת לטובת ההטבעה החושית. המבט התיירותי הוא בפירוש נוסחת הבסיס שאליאב מבקש להתעלל בה. על תחושת הדז'ה-וו הזאת הוא סומך ואותה הוא מבקש להסיט.

"רצפה", 2012

לכאורה הוא משחזר בציוריו את סוג המבט שקתדרלה תובעת, המבט שהוא בה בעת מוקסם ומשתאה, ונחסם על ידי מערכת אידיאולוגית-אסתטית בכל כיוון – מלמעלה זורחות אליו קרני אור צבעוניות כמנסרה אלוהית, מלמטה נפרשים למרגלותיו מעשי תשבץ, מכל הצדדים מסופרות עלילות וממול ממגנטת את המבט מערכת היחסים הבלתי-אפשרית וההכרחית עם הצלוב. גם בתערוכה יש

אווירה מזו של עלייה לרגל, אלא שבמקום איקונוגרפיה מלומדת, היא מציעה את חקר המניפולציות על המבט.

"אני משתמש בדימויים הדתיים כי הם חלק בלתי נפרד מתולדות הציור", אומר אליאב. "ההורדה מהצלב, למשל, היא לא רק סיפור דתי אלא גם עניין של ייצור קואורדינטות. הנצרות היא תופעת לוואי בלתי נמנעת לעבודת הצייר. הן ארוגות זו בזו בצורה שלא ניתנת להפרדה אם מסתכלים אחורה עד מעבר לתקופת ההארה. בעצם, אפילו הציור המודרניסטי יכול להיקרא כריאקציה לציור הדתי. תנוחת התפילה העכשווית בקתדרלות היא הרמת הסמארטפון".

במבט מקרוב בציורים, מתפרק הדימוי המובח. הוא מתמוסס לכתמים מופשטים גסים, שברים ונזילות, מתזי צבע לבן המייצג סנוורי תאורה, מצוירת גם היא, תומכת באשליית העומק של הציור. בחלק מהציורים ההתקרבות לציורים נהפכת למשחק אופ-ארטי, הרשתית והידע התרבותי מתעתעים זה בזה.

קסם וחוסר סיפוק

Stained glass, 2012

צילום: אלעד שריג

זו לא תערוכה הנשענת לגמרי על מלאכת התרגום המדיומלי. אליאב מצלם את האתרים המצוירים או משיג תצלומים שלהם הקיימים משכבר; את המניפולציות הוא מבצע הן על גבי הצילום והן בפעולת הציור, כך שההמרה ממדיום למדיום היא אינסטרומנטלית בלבד. אם כבר, התערוכה נשענת על בוגדנות תרגומית מסוימת, בעיוות קני המידה, זוויות ההתבוננות, הקואורדינטות. "תרגום כאמצעי של שיבוש ולא דווקא כאמצעי של תיאור", כתבה על היסוד הזה ביצירתו ורדה שטיינלאוף.

יש להפחית גם את המוטיבציה הרליגיוזית או התיאולוגית, שבבירור אינה לב העניין. בניגוד לרהב הנוצרי או להבדיל האימפרסיוניסטי נוסח אדוארד מונה, אליאב אינו מספק קתריזם או קפיצת אמונה. במקומם מתפרק היקום המצויר למרכיביו בתודעתו ומול עיניו של

הצופה המוקסם. אף שהחושנים שבעו, רוו תענוג, נאלץ הצופה להישאר בלתי מסופק.

זו לא תערוכה היסטוריסטית המשעינה את כובד משקלה על ידע מעמיק ומפורט בתולדות האמנות, כזו המעירה הערה מאוחרת עליהם או מתפקדת כמחווה לציירים כנסייתיים. "אני לא מתכחש לנוכחות של ההיסטוריה של הציור בעבודתי", אמר אליאב בשיחה עם לאה אביר שפורסמה בקטלוג תערוכת פרס רפפורט לאמן צעיר ב 2011, "אבל אני בהחלט לא היסטוריון של אמנות, ואני לא מנסה ליצור אמנות שמעירה הערה על סגנון מסוים, ממשיכה אותו או מציעה לו גרסה משופרת. כל ניסיון לקרוא בשם 'לסגנון' הציור שלי יוביל להתפוררות ההגדרה. זה לא בארוק, זה לא רוקוקו, לא רומנטיקה ולא רנסנס. דווקא משום שהדברים נראים היסטוריים אך בעצם הם לא, נוצר מרחב ביניים, לימבו בין עולמות".

ללימבו הטרנס-היסטורי הזה היה מי שטרם לקרוא פוסטמודרניזם. ציוריו של אליאב תואמים את רוב קווי המתאר של המושג: היפר-מציאות, צטטנות לא ספציפית, לקיחה חופשית ממקורות שונים וזרים, מנהרת זמן לא מחויבת, תרגום יוצר, אובדן נקודת המבט, האחדותיות והרצף וכיוצא באלה. כשהם משוללי הפעימה ההיסטורית, אלא מוצגים כמקטעים מחוסרי הקשר ומיקוד (תקופתי, אדריכלי), ובלא נאמנות למקורות (הגיאוגרפיים כמו הצילומיים), הם מעין פטה-מורגנות מהבהבות.

מהציורים נגזל אפילו ציר הצלב, שאותו מכנה אליאב "הפרה-פיגורציה של הגריד המודרני", המאפשר פרספקטיבה והתמצאות במרחב, נטיעת הרגליים בקרקע, ביסוס מרחק ואומדן. נשאר עקרון הספקטקל הציורי, המגיע לרמות קליידוסקופיות מבריקות ותזזיתיות במקצת הציורים, לקימורים כפופי גב באחרים. אלה ואלה מעוררי השתאות, מתגלים לעין הצופה כחיזיון וירטואוזי, כהזיה, ללא מערכת אמונית ממסגרת. כשהם כוללים מריחות של הדימוי בנוסח ריכטר, הסבתו לצדדים, קדימה ואחורה ועיוותיו החלקיים, צבעוניות בסיס חדה וזרחנית, משיכות נמסות וזולגות בירוק

ויטראז'י רעיל ורצפות מתרוממות ומתקרבות לגוף - הם יוצרים
הבלחות חזותיות של טריפים.

אורן אליאב: "Call and Response". גלריה ברוורמן, השרון 12
תל אביב. שעות הפתיחה: ימים שלישי עד חמישי 11:00 19:00,
שישי-שבת 11:00 14:00. עד 8.2

הצג עוד

מערכת | הנהלה | מדיניות פרטיות | תנאי שימוש | צרו קשר | רכשו
מינוי | ביטול מינוי דיגיטלי | שאלות ותשובות | פרסמו אצלנו

חדשות, ידיעות מהארץ והעולם - הידיעות והחדשות בעיתון הארץ. סקופים, מאמרים, פרשנויות ותחקירי עומק באתר
האיכותי בישראל
© כל הזכויות שמורות להוצאת עיתון הארץ בע"מ

עודכן ב- 03/05/2011 18:11

אורן אליאב מציג במוזיאון תל אביב תערוכת יחיד של געגוע ואבסורד

שליטתו של אליאב בציור מעביר תחושה של כוח וחירות

מאת [סמדר שפי](#)

לפני כשנה הציג אורן אליאב את "הם לא יעירו אותנו בזמן", תערוכת יחיד בגלריה בחורמן בתל אביב. כעת מוצגת במוזיאון תל אביב, לרגל זכייתו בפרס רפפורט, תערוכת היחיד החדשה שלו, "אלפיים ואחת עשרה". הצגת שתי תערוכות יחיד בסמיכות זמנים כזאת בהחלט מאתגרת, אבל במקרה שלו הדבר עולה יפה.

אליאב, יליד 1975, למד בבצלאל לתואר ראשון ושני ושהה בחילופי סטודנטים בניו יורק. בארץ הציג בתערוכות בגלריות מרכזיות ובמסגרות מוזיאליות וכך גם בחו"ל. בעת לימודיו ולאחריהם זכה בפרסים שונים, בהם פרס האמן הצעיר של משרד התרבות לשנת 2008.

הוא יוצר בארוק ישראלי, ציורף של געגוע ואבסורד. בעבודותיו נדמה כי הוא לש את הזמן, מתרפק על ה"עבר". זוהי תערובת של עוצמה ואסתטיקה ביזנטית עם בארוק ומאנייריזם נאו-קלאסיים. במיטבו הציור שלו מהלך בין ערכים של תפאורה כבדה המכריזה על עצמה ככזאת, מודעת לכך שאינה דומה לדבר אלא מוגזמת, כמי שמגביר את הטונים הנמוכים ביצירה ומפר את האיזון - ובין קלות ערפילית והיכולת לגעת באור.

אליאב נטוע בהווה ומשחק בעבר כמי שמשתעשע בקליפות ריקות. בתערוכה בולטת שליטתו בציור, היוצרת תחושה של חירות. מתוך חלק מהעבודות קורן אור שכמו אינו חדל.

אליאב עוסק באור כבר כעשור, בניסיון לאחוז בישות החמקמקה הזאת. אין מדובר בתיאור של אור אלא ביצירה של הדמיה, או צמיחת אור כחלק מהיצירה. בעבודה "צווארון", למשל, בולט החופש שבו הוא נוהג בחומר, בצבע וברעיון, בזיכרון של צורה.

"צווארון" הוא אחת היצירות הרומנטיות יותר בתערוכה, שאליאב חוקם בהן חלומות. שונה מכך אופיה של קבוצת העבודות שכתרתן "מאזין". אלה דיוקנאות, פנים שנראות כאילו הן מתחת למשטח של צבע שנהפך לקרעי צבע. גם הפנים אינן מתוארות בשלמות אלא כמו מבעד לעדשה שחלקה שומני. העיניים נראה בבהירות ושאר חלקי הפנים מתמוססים לכדי עננה.

אלה עבודות יפות בעלות יופי של זמכית סדוקה. אליאב מכביר בהן פרטים שנדמים כמעין מנד ראש אמפתי ואירחי בו בזמן לגורל הדמויות. בדיוקן גבר בולטות העיניים הכהות השקועות וקצה אף מחודד מבריק באור. אבל בצד הציור, על בגד בהיר, יש כתמי כתום, זהירים או פירורי שכבת צבע שמתפוררת כמו עלה פריך משלכת. הדמויות וגם עבודות נוספות מזכירות דמויות של צירי בארוק ספרדי, במיוחד אסטבן מורילו.

בעבר הציג אליאב דמויות שפניהן כמו נמחקו ונותחו רק עיניים, אך כאן לא מדובר בהיגד כמעט אלים שכזה, אלא במעין חיפוש, ויתור על תפניות צורניים של הנכחה או מחיקה לטובת מצב ביניים מעורפל. אליאב יצר, כך נדמה, יחסי אמון או ברית עם הצורה והסיפור שהוא הופך לישות בעולם. שם הדמויות, "מאזין", מתייחס למצב של קשב, חידוד ואולי גם פתיחות, ומכל מקום לרגע שבו ה"אני" מפנה מעט מקום ל"אחר", בתוכו.

שני הציורים ששמו "קולר" תלויים מחוץ לאולם האפט העליון ברחבת הכניסה למוזיאון. חבל, משום שהעבודות גבוהות מדי ומרחפות בקיר הריק. ואם יש דבר שהעבודות של אליאב אינן מבקשות, הרי זה מרחב מודרניסטי.

שני הציורים האלה מראים תכשיט באופן שמחצין בו אלימות חבויה. זוהי התבוננות במסורת הפוסט-מודרנית של צבירת דימויים כמעט מכל מקור אפשרי ובכל מדיה. ההתבוננות אינה בזרימת הצורה ובפחפוחיות אלא במקום שבו היא מפירה ברית עם המציאות. במקום הזה של הפרה, עריקה מהדרך המיועדת, מתרחשים ההיסטים המעניינים ביותר ורגעי הקסם בעבודות.

בתערוכה יש כמה ציורי אדריכלות. הבולט והמושך שבהם הוא ציור גדול יחסית (2.15 מטר גובהו ו-1.60 מטר רחבו) של שלושה פתחים או חלונות המקיפים חללים שרק שחור ניבט מהם. בציור הזה אליאב כמעט מתגרה באסוציאציות לתרבות פופולרית (האם "פנטום האופרה" יופיע פתאום, תוהה הצופה), אבל מתייחס כמובן מאליו להדהוד האמנות הנצרית; השלשה מתקשרת בהכרח לשילוש הקדוש. בדימוי הזה, על תיאורי הפיתוחים ואור היקרות, ניכרות אותן תחושות יראה וריחוק, לצד היקסמות, שמאפיינות את שאר העבודות.

גם אם הנשאים של אליאב נטועים בעבר, הרי אין לטעות בעיסוקו בכוח ובגילויי, במקום שבו היופי נפגש עם השליטה.

אוק אליאב - "אלפיים ואחת עשרה". תערוכות פרס רפפורט לצייר ישראלי צעיר לשנת 2010. אוצרת: ורדה שטיינלאוף. מוזיאון תל אביב לאמנות. שני, רביעי ושבתי: 10:00-16:00. שלישי וחמישי: 10:00-21:00. שישי: 10:00-14:00. עד 25.6

כל הזכויות שמורות, "הארץ" ©

סגור חלון

עבודת הוויטראז' מהלך מקיר לרצפה, ושוב כלפי מעלה, לכיוון נקודת המגוון. הציור הגדול יוצר אקצרה ברורה ונקודת מגוון פנימה, לעבר אפיסיס בלתי קיים. מבחינה טכנית אליאב מפליא לצייר את הרצפה המשובצת אבני שיש בגוונים שונים, היוצרים דוגמאות גיאומטריות מובחנות של עיגולים וספירלות. בוחק האבן, השינוי בן הנהדר, התומכות הברורה, והכל נעשה במשיכות מכחול מופשטות. אמנות כה ממושטרת הופכת אצל אליאב לחופשית וסוערת. התשוקה ניכרת בכל אחת מהעבודות, בצבעים, בטקטיליות, בחושניות החומה.

כך גם ב"תקרה", ציור מקטע של תקרה מעוגלת מלאה לחלוטין בציורים ממסוגרים. הצבעוניות של כתומים ושוחרים, הציור עצמו כמו אש, שורף, מחמם, מלא תשוקה ואנרגיה. שוב הפרקטיקה של יצירה נרטיבית באמצעות צעים מופשטים, שוב אקספרסיביות הנאבקת באיקונוגרפיה, ושוב יצירה השואבת את הצופה פנימה, הפעם לתוך אותו מבנה מחילתי שאליאב מייצר, כמו מנהרה שהצופה רוצה להיכנס לתוכה, אל העולם האמנותי המרגש הזה.

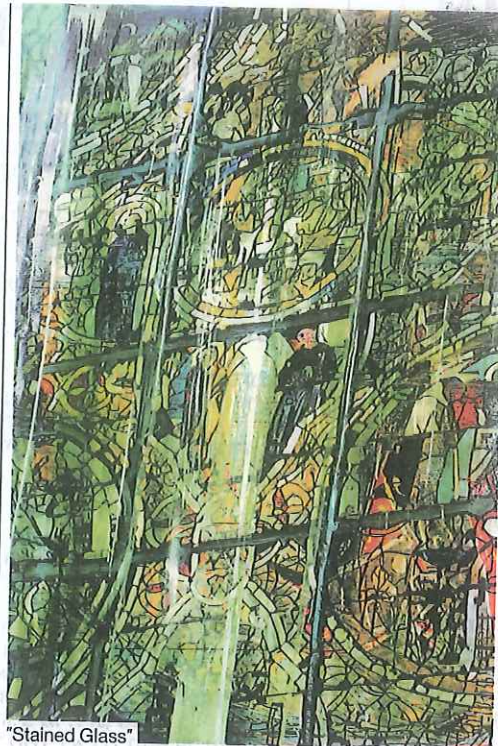
"Descent", ההורדה מהצלב, אחת הסצנות הידועות בנצרות. הפעם מצייר אליאב תבליט, שגם הוא זכה לצבעוניות בוערת וחמה. ציור זה כה דינמי, עד שנדמה שמדובר באמנות קינטית, כזו שכאשר חולפים על פניה היא משתנה, אך זהו אינו המצב. אליאב מצליח לייצר קינטיקה בדו ממד, באמצעים של תנופה ואנרגיה, עד שהסצנות כמו עט מתעוררות לחיים.

"Deposition" היא עבודה שונה משאר העבודות. היא מוצגת בחלל העליון על קיר הגשר, מחייבת התבוננות קרובה לעבודה. זוהי עבודה דרמטית לא רק בזכות הפורמליזם, אלא בנרטיב שלה, של דמות הצלב. הסינאליאב, המצליח לייצר מארג שלם בתוך סבך הכתמים, מייצר פה דווקא משיכות מכחול גדולות, ארוכות, אקספרסיביות, המשמרות מידה רבה יותר של הפשטה.

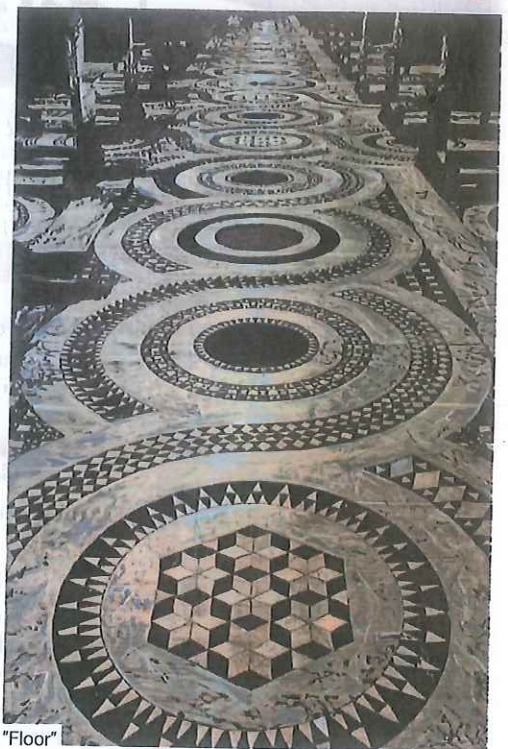
אליאב ממשיך בתערוכה זו את תערוכתו הקודמות, שהוצגו בברזורמן ובמוזיאון תל אביב, ומספק קול ייחודי ואיכותי בציור הישראלי העכשווי.

hila.brenner@gmail.com

אורן אליאב
"Call and Response"
גלריה ברזורמן, עד 14.2

"Stained Glass"

"Floor"

נייר זכוכית

ציורי הוויטראז' של אורן אליאב שואבים את הצופה להלך בעולמות אחרים ויוצרים חוויה מיסטית

ביקורת

התחושה המיסטית, הרתית, העולה מתוך התערוכה של אורן אליאב אינה נרבעת רק מן הנושאים שהוא מתאר, אם כי מובן שגם הם תורמים לעניין; זוהי הפרקטיקה הציורית המרהיבה של אליאב, והיכולת שלו ליצור תנועה, דינמיות ותנופה, המייצרות חוויה שהיא מעבר למוחשי, לנראה לעין, זוהי אינה קדושה דתית, אלא חילונית, הנבראת מעצם יכולות הבריאה של האמן, המייצר אור מתוך עבודותיו, הארה ההופכת לפולחנית, מיסטית ולבסוף מטאפיזית.

כמה מתאים לו ונכון לצייר ויטראז', אותה אמנות שנבראת מתוך חרירת קרני השמש – שהאנרגיה של האור מפקיעה אותה מתוך עולם החומר. שארטה, סנט שאפל, כל אותן כנסיות וקתדרלות גותיות ששיכללו את האמנות הזאת לרמה אלוהית כמעט, שחלונות הזכוכית בהן מספרים סיפור, מבנים נרטיב תיאולוגי מורכב ומעניקים למבקרים בהם חוויה של היקסמות נפעמת. הקסם המרגש הזה נוכח בעבודה "Stained Glass", הציור של ויטראז' ידקק. העבודה

בפורמט גדול (כמו כל העבודות בתערוכה), בשמן מלא ברק וזוהר על בה אליאב מצליח לתפוס את מהות החומר של זכוכית צבעונית ושקופה על גבי המצע האטום.

העבודה תלויה גמון, מתחילה רק 20 ס"מ מעל הרצפה. היא מעניקה לצופה תחושת קטנות למול הגובה שלה, ושואבת אותו כלפי מעלה, כלפי צריח מרומה. אליאב יוצר את מבנה החלונות עם החלוקות, העיטורים והמדליונים המאכלסים את החלון, שבהם היו על פי רוב סצנות נושאות מסר תיאולוגי מורכב, חלק מהתוכי וכנסייה. את הנרטיב כולו יוצר

אורן אליאב הוא צייר ישראלי צעיר, עכשווי, המצייר במדיום מסורתי נושאים נוצריים. אך העיקר אינו התוכן, אלא האנרגיה הבוקעת ממנו ושואבת את המתבונן. תהליך העבודה כתפילה המולידה מתוכה אמונה

אליאב בציור מופשט, או שאולי זה ציור מופשט המבנה בסופו של דבר ציור נרטיבי.

כך או כך, זהו מאפיין המצוי בכל עבודותיו של אליאב, והוא מקנה להן ייחוד ועניין ומייצר דרמה גדולה: המתח בין הפיגורטיבי למופשט. הציור הריאליסטי לכאורה הוא אקספרסיבי, אבסטרקטי ונארג לכדי שלם אחד קוהרנטי ונרטיבי. לכל עבודה נושא ברור הנראה לעין, אך הפורמטים הגדולים, השואבים את הצופה להלך בתוכם, בעולמות אחרים, מורכבים ממקטעים של משיכות מכחול אקספרסיביות, מופשטות, מבוזלות, מקווי הארה, מסערה גדולה המייצרת דרמה, המגשימה בדו ממד מבנים, תבליטים, סצנות שלמות של חיי דת, תפילה ותעתוע.

אורן אליאב הוא צייר ישראלי צעיר, עכשווי, המצייר במדיום מסורתי נושאים נוצריים. אך העיקר אינו התוכן, אלא האנרגיה הבוקעת ממנו ושואבת את הצופה. תהליך העבודה כתפילה המולידה מתוכה אמונה. התערוכה של אליאב מרגשת בעיני כחובבת אמנות מדיאבלית (אף שת"קופת הנארוק נוכחת יותר אצל אליאב), נראה לי כי האדפטציה שהוא עושה – מנהרת הזמן שהוא מעביר את הדימויים, של מאות שנים, שבסופה הוא הופך אותם לכה רלוונטיים, עכשוויים ומרתקים – מופלאה.

"רצפה" הוא ציור התלוי בדיוק מול

ביקורת אמנות

אורן אליאב מפרק את הציור ומרכיב אותו מחדש

דרך יצירה רנסנסית לא מוכרת יוצר אורן אליאב בתערוכתו במוזיאון ישראל מופע של התפרקות מכוח

לעקוב

שאל סתר

11 ביולי 2018

הציור של אורן אליאב חושף את המעשה שבציורים רבים אחרים נותר מרומז או חבוי: פנייתו הישירה של הציור אל ההיסטוריה היצירתית שכוננה אותו. פנייה זו אינה רק מקודדת בציור, נערכת עבור יודעי ח"ן ומספקת מפתח סתרים להבנתו: אצל אליאב היא מונחת בתשתיתו, כנקודת המוצא הגלויה שלו. זהו ציור שמצייר ציור - מעתיק דימוי קיים ומעבד אותו. הבד הריק איננו הראשית שלו; מלכתחילה הוא רווי בתולדות. בכך מציב אליאב את הציור כמעשה יצירה שאיננו ראשוני וספונטני, כי אם תוואי של יחס, אופן התבוננות.

בעבר עסק אליאב בהיסטוריה הנוצרית של הציור וצייר מחדש תקרות קתדרלה מעוטרות, רצפות שיש משובצות, ציורי מזבח. האדריכלות הכנסייתית, האורנמנטיקה, הצלבים והצלובים נהפכו תחת ידיו למרחבי תעתוע: מוכרים אך מוסטים; מפורטים בדקדקנות ושומרים על הממד האשלייתי אך מעובי קווים, עתירי צבע, חומריים מאוד, כמו נוזלים על הבד ומטשטשים את הדימוי שבו. העשייה של אליאב התייחסה אז לארכיטקטורה ולציור הבארוקי, נענתה להם באופן מופרז, מיצתה ועיוותה אותם; ודרכם היא התבוננה ביסודות הציור המערבי כציור נוצרי במובהק: הקו והגרید עלו מן הצלב, הצורה מן העיטור, הדמות מן הצלוב והמבנה מן המזבח. היה משהו מסקרן בכך שדווקא צייר ישראלי יהודי שקיבל את חינוכו האמנותי במקום שמפריד את ההיסטוריה של האמנות מערך הפולחן שבה, שדואג להבחין בין המערב לבין הנצרות, מדגיש את מוצאו הנוצרי של הציור. אבל יותר מאשר חקירה של המרכיב התיאולוגי בציור המערבי, היתה כאן בחינה

פורמלית של המערך הציורי - נשענת על ההיסטוריה הנוצרית שלו, לא מתכחשת לה אבל גם לא נדהמת ממנה. בכמה מהציורים הללו ניתן לצפות בימים אלה בגלריה ברוורמן.

בתערוכה המוצגת כעת במוזיאון ישראל עובר אליאב אל הרנסנס האיטלקי, אל ראשית הפרספקטיבה - ועוסק בו תוך התרכזות בציור אחד, קטן ולא מוכר, שאותו מצא בתצוגת הקבע של אנף אמנות אירופה במוזיאון ועל בסיסו יצר מיצב ציורי שלם. "לוקרציה שולחת יד בנפשה", ציורו של ג'ובאני דה פאולו מן המאה ה-15, חוזר לסצינה מפורסמת בהיסטוריה של רומא העתיקה: לוקרציה האצילה נועצת פגיון בלבה ומתאבדת לעיני בעלה, אביה ושני גברים נוספים, לאחר שסיפרה להם כי נאנסה על ידי סקסטוס טארקווניוס, בנו של מלך רומא, והתרתה בהם לנקום את נקמתה. הנקמה אכן תבוא בדמות מרידה במלך, סיום השלטון המלוכני ברומא וכינונה של הרפובליקה.

אבל לפני התהפוכות הללו אנו מתבוננים באותו לוח עץ קטן שבמרכזו אשה רוכנת אל מותה למול שורה של גברים עומדים, מאחוריהם מיטה גדולה - זירת הפשע, ומסביב להם בניינים וצריחים. ציור משונה, בפרופורציות מוזרות, במערך פרספקטיבי קלוקל, ודאי לא ציור רנסנס קלאסי.

חלל התערוכה צילום: אלעד שריג

את הציור הזה לקח אליאב ופרט לעשרים ציורי שמן: הוא הגדיל אותו, פירק, בצע ממנו חתיכות, אירגן כל אחת מחדש, הוציא פרטים, מיסך או מיקד, משח בצבע אחר ושינה טונאליות. הציורים הללו פרגמנטריים, מוגדלים וקרובים, מלאי משטחים רחבים ואטומים, רבים מהם מונוכרומטיים. ציורי פני שטח שמפוגגים את העומק הדרמטי והריגושי של המקור וההיסטוריה שלו. אחדים מהם מבודדים תנועה אחת מן המכלול הנרטיבי (הגעה, עזיבה, ירידה, פנייה); אחרים דמות (קולטינוס, לוקרציה) או רכיב אדריכלי (פינה, רצפה). הגדול שבהם, הנפרש על פני קיר שלם, מעמיד כמה חלקים מן הציור זה לצד זה בהפשטה צורנית ובחיפוי של אדום עז. אף אחד מהם לא מספר את הסיפור. אבל לאחר הפירוק מתרחשת הרכבה מחדש: הציורים נתלו

בחלל מוזיאלי על גבי קירות שאינם ניצבים זה לזה ויוצרים מערך מרחבי מפותל שבו הצופים מתהלכים ואוספים את הציורים השונים בדרכם. וכך, בעוד הציור הפרספקטיבי מכנס את החלל התלת־ממדי שאותו הוא מבקש לתאר אל הדו־ממד של הבד, יוצר אשליה של עומק ומגדיר את נקודת המבט של המתבונן, כאן הציור יוצא בחזרה אל החלל, מתממש במרחב, נהפך למיצב ציורי רב מסלולים ובכך דווקא מאבד את נקודת המבט השלטת, את הסדר הפרספקטיבי, את מהלכיו של הסיפור.

כך נעלם סיפורה של לוקרציה. אבל סיפורה הוא כשלעצמו סיפור היעלמות - חילול הגוף בידי אחר ואז הפגיעה העצמית בו, וכן סיפורו של אונס שנעלם מן העין ולא נראה. ניתן היה לשוב אל רגע האונס עצמו: טיציאן צייר אותו, גם בוטיצ'לי. אבל אליאב בחר את רגע העדות על האונס וההתאבדות בעקבותיו. ניתן היה להעמיד את לוקרציה הפוגעת בגופה בבידודה: ורונה ודירר עשו זאת. אבל אליאב בחר בסצינה שבה לוקרציה פונה, בדבריה ובמעשיה, לארבעה גברים. ברור כי אליאב חובר לשרשרת גברים זו: גם הוא נושא את סיפורה הלאה. הידיים שמופיעות בכמה מן הציורים - פתוחות, מוסרות דברים, "מדברות" - הן גם ידין שלו, ידי הצייר שחוזר ולש ומעמיד ומעביר את סיפורה של לוקרציה. אביה ואחיה נקמו את השחתת גופה והקימו על חורבותיו את הרפובליקה האמנותית; ג'ובאני־דִי־פאולו הציב את גופה ברפובליקה הנבנית בתקופתו של הציור הרנסנסני; ואליאב מפוגג את הגוף ומוביל היעלמות זו, על עקבותיה ושרידיה, אל מרחבי הרפובליקה שלנו.

אולם ברצף הזה גם נעוץ הקושי שבמהלך של אליאב. לוקרציה הועלמה ברומא בידי כוח גברי מונרכי שזכויות היתר שלו - הבעלות על האשה וההרשאה לבעול אותה - מחצו אותה. כוח זה התפרק לכאורה במבנה הרפובליקאי, אך למעשה הוסב למערכים תרבותיים שונים. אחד הידועים שבהם הוא המערך הפרספקטיבי שמציב את מושא הציור (הנשי על פי רוב) כנגד עינו של הצייר, יוצר אותו כדימוי תוך העלמתו כגוף. זהו כוחו של הציור. אליאב מבקש לפרוק את הציור מכוחו זה: הוא לוקח ציור מינורי, לא קאנוני, מפורק מנשקו,

שהפרספקטיבה בו לא צלחה. ואותו הוא ממשיך לפרק - לחלקים רבים, לנקודות מבט מתחרות, לאובייקטים נמוגים ומשטחים כהים. אנו עדים למופע של התפרקות מכוח - בראש ובראשונה מן הכוח של הציור כמעשה שיש בו תביעת מקור, מבע של עצמי משתרר, פעולה של יוצר "גאון", של מונרך.

ניתן לומר כי אליאב מוביל את ההפיכה הרפובליקאית למיצויה, מוליך אותה מן השלטון אל האמנות: הציור שלו עמלני, שקדני, עושה שימוש בעזרים טכניים (צילום, מחשוב), שניוני במוצהר, מרובה, רפלקסיבי. אבל ימינו הם ימי חזרתם של השליטים העריצים, האוטוריטריים, בעלי זכויות היתר. והשאלה היא מה מעמדו של הציור הרפובליקאי בעידן השליטים הללו והאם הוא יוכל להם.

אורן אליאב, היעלמותה של לוקרציה. אוצרת: איה מירון. מוזיאון ישראל. שדרות רופין 11, ירושלים. א', ב', ד', ה', שבת 10:00-17:00, ג' 16:00-21:00, ו' 10:00-14:00. עד 31.10

הצג עוד

מערכת | הנהלה | מדיניות פרטיות | תנאי שימוש | צרו קשר | רכשו מינוי | ביטול מינוי דיגיטלי | שאלות ותשובות | פרסמו אצלנו

חדשות, ידיעות מהארץ והעולם - הידיעות והחדשות בעיתון הארץ. סקופים, מאמרים, פרשנויות ותחקירי עומק באתר האיכותי בישראל

© כל הזכויות שמורות להוצאת עיתון הארץ בע"מ